

NGƯỜI MỸ ỨNG XỬ VỚI DI TÍCH

ĐÔNG SƠN*

Với lịch sử hơn hai trăm năm, nước Mỹ thu hút khá nhiều sắc dân, chính vì mỗi sắc dân đều để lại dấu ấn di tích của mình, nên di tích ở Mỹ rất đa dạng. Người Mỹ rất trân trọng di tích, một phần là do cộng đồng các tộc người đến Mỹ chủ yếu là do khai khẩn vùng đất mới, đều muốn đánh dấu kỷ niệm cố hương bằng những di tích tôn giáo để có chỗ quây quần nơi đất mới. Một phần nữa cũng rất quan trọng, mang tính thực tiễn cố hữu, của người Mỹ là từ di tích, người ta có thể biến thành... tiền khi gắn với ngành du lịch.

Những di tích sớm nhất ở Mỹ là những đền đài của thổ dân da đỏ, tức những tộc người bản địa có trước, cũng đến hàng vạn năm khi các sắc dân khác đến khai phá. Hiện nay người da đỏ ở Mỹ không còn nhiều và bị đẩy lùi vào những khu vực hẻo lánh, nhưng những di tích tôn giáo như đền thờ của họ vẫn được bảo lưu và trở thành những địa chỉ du lịch. Các nhà khoa học Mỹ là những chuyên gia hàng đầu nghiên cứu về văn hoá của người da đỏ, các bảo tàng dân da đỏ cũng là thế mạnh của ngành Dân tộc học và Bảo tàng học Mỹ. Một vài điểm du lịch nổi tiếng của Mỹ cũng gắn liền với người da đỏ, ví dụ như nơi con tàu di dân

đầu tiên của người Anh cập bến Plymouth, Cape Code ở bang Massachusetts, miền Đông Bắc Mỹ, được thổ dân da đỏ tiếp đón và đùm bọc, dạy cho họ biết trồng trọt, khai hoang để sinh nhai. Hiện thời, nơi đây còn lại di tích con tàu Mayflower đã đưa những di dân người Anh đến Mỹ sớm nhất, cập bến vào năm 1620. Tua du lịch đến đây không thể thiếu những người da đỏ ăn mặc theo trang phục truyền thống và nhảy những điệu nhảy truyền thống để tiếp đón, nhằm gợi nhớ những kỷ niệm về thuở xa xưa.

Những di tích đẹp và hoành tráng ở Mỹ chính là các nhà thờ. Nhiều sắc dân đến Mỹ từ vùng Cựu Lục Địa đã mang theo hồn quê hương là các kiến trúc nhà thờ đa dạng ở khắp châu Âu. Sự mở mang thành phố và các trung tâm dân cư bao giờ cũng có sự hiện diện sớm nhất của các nhà thờ. Nhiều nhà thờ được giữ nguyên vẹn như buổi mới xây, nhờ những kiến trúc bằng đá khối. Trong nhiều đô thị lớn, kiến trúc nhà thờ không bị “nuốt gọn” bởi kiến trúc nhà chọc trời mà trái lại đã được phối hợp khá hài hoà. Có thể lấy dẫn chứng từ ngôi nhà thờ Trinity ở trung tâm thành phố Boston, được xây năm 1733, mang phong cách kiến trúc roman Châu Âu với đá đỏ, vòm cửa cong, mái tháp nhọn đồ sộ. Bên cạnh nhà thờ là ngôi nhà chọc trời được xây lấp tường kính, nên hình bóng phản chiếu của nhà thờ trở nên rất lung linh.

* VIỆN KHẢO CỔ HỌC

Cho đến nay, cả nước Mỹ có đến 68.574 nhà thờ ở khắp 50 tiểu bang.

Di tích Phật Giáo không nhiều trên đất Mỹ. Một số ngôi chùa, đền của các sắc dân châu Á như Trung Quốc, Nhật Bản, Miến Điện... một số ngôi chùa cũng được cộng đồng Việt kiều đóng góp xây dựng, chủ yếu ở bang California, nơi tập trung người Việt sinh sống.

Một loại di tích nữa gắn liền với cộng đồng những cư dân gốc Á, đó là những China town, Japan town. Đây là nơi tập trung nhiều Hoa kiều, Nhật kiều. Hình ảnh dễ nhận thấy là các cổng chào mang đặc trưng dân tộc của các khu này. Trong các cổng chào China town, có lẽ cổng ở ngay thủ đô Washington là to nhất. Một số khu người Hoa còn có di tích tượng đài như ở thành phố New York có tượng đài của Khổng Tử và Lâm Tắc Từ. Một số khu phố đông người Việt như Little Sài Gòn cũng đã có cổng chào.

Di tích cổ đại không có, ngoài đền đài của thổ dân, nhưng bù lại, đã có nhiều di tích cận hiện đại, người Mỹ rất có ý thức bảo vệ và khai thác. Điển hình là di tích tượng nữ thần Tự Do. Tượng được dựng ở một hòn đảo trong vịnh New York, cao 46,5 m. Bức tượng đồng này là quà tặng của nước Pháp và được dựng năm 1886. Người Mỹ tổ chức các tua du lịch bằng tàu thủy thăm tượng khá chu đáo với khâu an ninh được đảm bảo tuyệt đối. Trên đường thăm tượng, du khách còn được ghé thăm hòn đảo Ellis, nơi cập bến của những chuyến tàu chở di dân ồ ạt từ Châu Âu sang Mỹ và nay được xây một bảo tàng di dân bê thế nữa.

Một số di tích gắn với nhịp sống và quá trình chinh phục khoa học kỹ thuật của Mỹ cũng được giữ gìn. Ví dụ, một số cây cầu sắt cổ như dạng cầu Long Biên ở ta cũng được bảo tồn, như cây cầu bắc qua sông Charles nối hai bên thành phố, cũng nối 2 trường đại học danh tiếng là Harvard và Boston. Có những cây cầu hiện đại hơn như cầu Cổng Vàng (Golden Gate) nổi tiếng, xây năm 1937, được coi là một thành tựu khoa học nổi bật của thời bấy giờ, nay cũng được coi là di tích, gắn chặt với một vùng du lịch nổi tiếng là San Francisco, cũng là nơi thường được ngành điện ảnh chọn làm cảnh quay. Thành phố này còn có một di tích sống động nữa là loại xe "cable car" giống xe điện trước đây ở ta, nhưng không chạy điện mà chạy bằng cáp, lúc đầu do người kéo, sau được lắp động cơ. Những chiếc xe này là thành tựu kỹ

thuật của năm 1873, nay thì xe vẫn chạy như trăm năm trước, du khách rất đông và phải mua vé khá đắt để được chiêm ngưỡng và cảm xúc với một phương tiện giao thông như hiện hình từ hơn trăm năm trước. Họ cũng không quên xây dựng một bảo tàng về những chiếc xe này ở ngay cạnh nơi xe đi qua.

Đi đâu cũng thấy di tích và dường như người Mỹ luôn luôn có sáng kiến làm cho di tích sống động và gắn với du lịch, vì thế, di tích luôn có một nguồn kinh phí dồi dào để bảo tồn. Chúng tôi đến thăm di tích một chiến hạm Mỹ đã từng đổ bộ lên vùng Normandi của Pháp trong chiến tranh thế giới thứ hai. Người ta đã khôi phục lại cảnh kéo hàng lên tàu bằng tay, các thủy thủ nhể nhại mồ hôi, mặc dù hiện nay cần cầu hiện đại không thiếu. Họ cũng khôi phục thực đơn bữa ăn thủy thủ thời chiến cho du khách ăn trưa. Bên cạnh chiến hạm, họ còn có tàu ngầm để cho du khách vào tham quan từng góc ngách và xem hệ thống phóng thủy lôi hoạt động.

Một loại di tích nữa là Khu tưởng niệm Quốc gia ở thủ đô Washington. Nơi đây có tượng đài và bảo tàng kỷ niệm vị tổng thống lập quốc đầu tiên của Mỹ và khu đền đài dựng các biểu tượng của 50 bang bên dòng sông Potomac. Người Mỹ cũng không quên các cuộc chiến mà nước Mỹ tham gia, như di tích tưởng niệm chiến tranh thế giới lần thứ hai, chiến tranh Triều Tiên và cả những di tích hằn nên nỗi đau của nước Mỹ thua trận với bức tường kỷ niệm bằng đá đen khắc tên các sĩ quan và binh lính Mỹ tử trận ở Việt Nam.

Một vòng đi tham quan và nghiên cứu di tích ở Mỹ, mới thấy được người Mỹ rất trân trọng quá khứ, dẫu có là quá khứ buồn như việc cướp đoạt đất đai của người da đỏ, của cuộc nội chiến Nam Bắc Triều Tiên, của chiến tranh Việt Nam hay là những di tích gắn với kỷ niệm xây dựng đất nước. Tất cả đã trở thành lịch sử hoặc sắp trở thành lịch sử. Di tích đã là một bằng chứng sinh động của một đất nước năng động và được xây dựng từ nhiều sắc dân từ mọi miền trên thế giới.

Từ cuộc đi này, chúng tôi nghĩ tới câu nói của tổ tiên ta: "trông người mà ngắm đến ta..." với một mong ước di sản văn hóa của cha ông ngày càng được quan tâm đầy đủ hơn nữa./